

Innledning: Undertegnede ble oppfordret til å søke på midler hos Fylkesmannen i Nordland for å kartlegge sjøfugl i Svellingsflaket landskaps-verneområde sommeren 2014. Arbeidet med denne kartlegginga er utført av undertegnede. Selve hoved-tellingen ble gjort i juli i tre og et halvt døgn, dette krevde båt med skipper og jeg var også så heldig å få med botanisk kyndig storebror Andy B. Sortland fra Universitetet i Tromsø på disse dagene.

Gjennomføring: Jeg startet opp 10.05 med en lang dagstur gjennom mesteparten av verneområdet. Hensikten var å få med ærfugl mens enda hannene var til stede, grågjessene i den viktige rugetidlige ungeperiode samt å se på skarvekoloniene i denne tida.

Neste tur ble tatt 21.05 også nå med en stor hurtiggående ribb fra Svolvær. Nå konsentrerte jeg meg om koloniene med måkefugl og eventuelt teist og skarv. Vi dro fra Svolvær midt på natta for å være i området på tidligmorgenen. Videre var jeg i deler av området den 24.06 på ei befaring med Fylkesmannen og styret i verneområdet. Denne dag var vi ved kai i Risvær og en rask tur på Storsvellingen, i møljeholet. Hoved-tellingene for å følge opp hekkeresultater, registrere myteflokker av fiske-ender, ærfugl og gjess, samt gjøre litt botanisk arbeide, ble utført fra 14.juli og til 17.juli.

Kommentar: Svakheten med å benytte stor ribb og en stor skyssbåt som under befaringen, er at en del fugl dykker og trekker unna samt at sjøpattedyr som oter og sel ikke registreres. Videre så vi under hovedperioden at klimaet i midten av juli var så spesielt med den varmeste sommeren siden 1960, slik at nesten alle ferskvannskilder på øyene var tørket og det medførte at det sannsynligvis var skjedd ei forflytning av fugl til de områdene som enda hadde litt ferskvann. Det var nok en av grunnene til at vi fant lite grågås der vi hadde forventet den. Den ble rapportert fra øyer utenom verneområdet.

Rapportering: Jeg har opprettet et prosjekt på artsobservasjoner under eget navn, kalt Fylkesmannen i Nordland med tittel «kartlegging av sjøfugl i Svellingsflaket landskapsvernområde i 2014».

Jeg og Frode Falkenberg på artsobservasjoner ble enige om at det var måten å gjøre dette på.

Jeg har i store trekk benyttet meg av NINA-rapport 716 «Takseringsmanual for måker, terner, skarv, teist, ærfugl og grågås». Rapportering på hekking av sjøfugl i området er lagt inn på skjemaet vedlegg 5 i manualen, mens totalantallet av all registrert sjøfugl er lagt inn i et excel-ark hvor jeg har delt inn hele verneområdet i 4 soner; Steinsøyvær, Svellingan, Hustadvær og Selsøyvær. I noen tilfeller har jeg valgt å flytte rastende fugl fra en holme til en annen for å forenkle rapporteringen, slik at 3 rastende storskarv kom med på et vedlegg i stedet for å opprette eget ark på dette. Men alle hekkefugler, reir og unger er plassert rett. Når en sammenlikner metodikken mellom artsobservasjoner og vedlegg 5 i manualen, så ser jeg at det kan oppfattes litt ulikt. Her er artsobs mye mere nøyaktig, mens vedlegg 5 mere er tilpasset en rein hekkekoloni av en art. Det betyr at laksendene som myter i dette området bare blir individer i vedlegg 5, mens på artsobservasjoner melder en de inn som adulte hanner i mytedrakt.

Kartkoordinater og GPS-posisjoner. Dette ble litt mere surr enn ønskelig. Jeg brukte en GPS under selve feltarbeidet i juli. Men jeg har vært unøyaktig med lagringen på denne, og ekkoloddet sine GPS-koordinater har ikke samsvart med denne. Derfor har jeg lagt alle resultater inn med koordinater fra

artsobservasjoner etter å ha dobbeltsjekket kart og dagboksnotater. Det gjorde alt veldig arbeidskrevende.

Botaniske registreringer i området: Når det gjelder dette med planter og vegetasjon så har Andy registrert planter i nesten hele landskapsvernområdet samt Møysalen de siste 30 år. Siden prosjektet ikke hadde noen ramme til botanikk, så har han ikke tenkt å skrive noe om dette i denne rapporten, men han understreker at han er tilgjengelig for Fylkesmannen og for styret, hvis de ønsker informasjon om noe av hans registreringer i det aktuelle området. Andy syntes selv det var artig å finne pors som ny art for Svellingsflaket på Storsvellingen.

Insekter: Jeg har skrevet notater på det insektlivet som er registrert under feltarbeidet. Men jeg trenger mye hjelp til sikker artsbestemmelse, slik at jeg har utelatt å skrive artsliste på dette. Har vedlagt en del bilder av dagsommerfugler og biller som jeg syntes var interessant.

Digitale bilder: Bildene sendes over på en vedlagt minne-penn. Dette er bilder fra hovedperioden 14.07-17.07 samt fra befaringen 24.06. Også bildene fra Andy B. Sortland er lagt ved. Vi ønsker at det skal stå hvem som er fotograf når bildene brukes. Andy sier også videre at han har et stort bildemateriale fra tidligere som dere kan få tilgang på ved henvendelse til ham. Dessverre greide jeg ikke å skrive inn titler til bildene innen tidsfristen.

Forsøpling: Jeg er noe overrasket over omfanget av forsøplingen av marint avfall i dette fredete området og jeg er svært overrasket over at ikke oppsynsbemyndigelsen(SNO) har informert Fylkesmannen eller forsøkt med en dugnad/ryddeaksjon i området. Mesteparten var plast og isopor fra lokale fiskeoppdrettere og fiskeflåten.

Kommentar til tellingen: Egentlig så synes jeg ikke å ha fått så stor nytte av de første dagene i mai. Antallet rugende fugl ble fanget opp i hoved-tellinga som kanskje burde vært 2 uker tidligere. Hvis så, hadde en ikke fått med det store antallet terner som hekket dette året. Dette var svært gledelig og det er mange år siden jeg har sett noe lignende. Teist ble sett på tidlig morgen og jeg greide å fange opp en del av fuglene i hoved-tellinga. Imidlertid så det til at det var mange fugler som hekker i Steinsøyvær utenom det vernede området. Det var skuffende lite ærfugl å se, tellinga i mai ga bud om en rundt 50-60 par, men jeg fant et antall på rundt 20 rugende hunnfugler. Det er trolig at minken er en veldig viktig årsak til denne nedgangen.

Sjøpattedyr: Under hoved-tellinga registrerte vi at på alle øyer av noe størrelse, samt med ferskvannskilde, finnes det spor etter enten oter eller mink eller etter begge arter. Det kan være spiseplass(er), vaskeplass eller ynglehi og daghi. Det kan virke som at på øyer med oterhi er minken fraværende. Men på mange av øyene fant vi rester etter begge. Det er klart at dette påvirker sjøfuglbestanden og hvordan de fortsetter å benytte områder. Jeg så overraskende lite sel i området og en del av den tilbakemelding jeg har fått på bestanden av både steinkobbe og havert forstår jeg ikke. Steinkobbe ble ikke sett. Havert ble sett tre ganger og det virker som at det er en fast bestand i den øst og sørøstlige delen av området. Vi hadde en kjempestor hann ved Tjønnøy like nord for Risvær.

Sammenligning med 1985-tellingen : Jeg har for moro skyld lagt inn både 1985-tallene og 2014-tallene i et enkelt excel-ark og sammenliknet dem. I 1985 ble det talt i starten av en vår før hekking fant sted og mens det enda var mye rastende overvintre av spesielt dykkender og litt alkefugl. Jeg har benyttet Risvær som samlebegrep på 1985, mens deler av samme område kalles Steinsøyvær på 2014-tellingen siden Risvær er utenom verneområdet. 2014 –tellingen er ei hekketelling som også fanger opp mytefugl i området.

Havørn: Det var her jeg først fikk se hekkende havørn i 1970 i et reir i ei osp på Selsøy. Samme område har fortsatt et par selv om ospa og reiret er borte. Dette området er viktig for havørn. Det hekker 10 par innenfor verneområdet og denne sommer hadde 6 par 8 unger. I tillegg hekker flere par på Store Molla og Hinnøy, og de bruker også ofte Svellingsflaket som matfat. Dette er også et viktig område for ungfugler som spesielt høst og vinter har tilhold her i store grupper når hekkefuglene har sluppet revirhevinga. Under et av sildeårene i øst har jeg talt 64 ørn på en holme. Tidligere ble mange unger satt ring på, men fra 2011 har ingen fortsatt med dette.

Skarv, ærfugl, teist og store måker: Dette er arter med negativ tendens. Tidligere var det to store storskarvkolonier, en i nordøst og en i sør. Begge er borte. Dette er litt av dynamikken hos storskarv. Den er ofte i bevegelse og er veldig var for forstyrrelse. Kolonien i sør, Værholmen sør for Årstein er helt tom for fugl. I tillegg ligger den utenfor verneområdet. Det som vi kan ta lærdom av er at den skydde her i 1994 som et resultat av for tøff og for nær virksomhet av turister på båt fra Svolvær. Denne organiserte virksomheten var ødeleggende for kolonien i flere år. Kolonien på havskjærene øst for Alpøya tror jeg splittet opp og resulterte i mange små kolonier. Noen sier at også turistfiskere fra Offersøy og natursafari fra samme sted var med på dette, men det har jeg ikke holdepunkter til å hevde. I dag er det et stort antall storskarv fortsatt i området og det ser ut til at de holder en stabil bestand. Hekkekoloniene er mange og små fordelt ut over et stort område i den østlige delen av området. Jeg synes å ane en nedgang i hekkebestand.

Teist ble registrert i et lite antall under hoved-tellingen. Fortsatt finnes om lag 30 par, men en av de store hekkeplasser ligger utenfor verneområdet helt sør i Steinsøyvær.

De store måkene, gråmåke og svartbak er sammen med skarv, tjeld, fiskemåke og gås de som har størst antall i området. Det ser ut til at det har skjedd ei stor endring fra i 1985. Den gang var Risvær et aktivt fiske-mottak og det var flere yrkesfiskere med tilknytning til deler av området. Da var det flere store gråmåkekolonier flere steder. I dag finnes det noen få igjen med over 20 par gråmåke, hvor kanskje Kvalbeinsholmene i Steinsøyvær er en av de viktigste. Svartbak finnes over alt med et til to par på hver en holme. Det var betydelig færre unge stormåker å se i 2014 enn i 1985. Gråmåke har en negativ utvikling som hekkefugl.

Ærfugl var den enkeltart som jeg ble mest overrasket over hvor svak bestanden var. Sammenliknet med vårtellingen i 1985 kan en kalle det en katastrofe. Fra rundt ca. 200 par til 20 hekkende par. Nå må det sies at det ikke ble registrert antall av hekking i 1985, bare adult fugl som hadde lagt seg opp. For å forstå disse endringene må en også tenke på at i 1985 var mesteparten av ærfugl tilknyttet Årstein og Risvær hvor det var fiske og lite aktivitet av fritidsbåter, ingen ribbtrafikk og grunneierne fanget mink og hadde bra oversikt. Det er mulig som en feilkilde fra 2014 at noen kull ble oversett. Imidlertid er det viktig å tenke ut en strategi før det går enda dårligere med arten.

Grågås, fiskemåke, tjeld og laksand: Den første arten har hatt fin framgang . At antallet er noe større på årets telling skyldes også at årsungene er med sammenlignet med 1985. Den reelle økning er ikke så stor, men arten har et tyngdepunkt i sentrale deler av Steinsøyvær og Risvær med 30 par. Arten har også bra antall par ved Selsøy og Stor-Svellingen med om lag 12-15 par.

Fiskemåken var gledelig nok i fine antall over store deler av området. Den har valgt å spre seg med mange små kolonier på 1-4 par i stedet for de store som tidligere var.

Tjelden var overraskende sterkt representert og det så ut til at det var en kjempeproduksjon dette år.

Laksand blir vanligere og vanligere i viktige deler av Lofoten og Vesterålen. Den kommer tidligere og tidligere og de første småflokker av hanner kommer alt medio mai. Full tyngde vanligvis i 3. uke av juni. I Svellingsflaket var det noe over tusen fugl i sentrale og østlige delen , fuglene var i full myting og utrolig sky. Det er trolig en del fugl som er oversett også. Det ser ut til at Svellingsflaket blir viktigere og viktigere for denne art. For det meste er det voksne hanner og ikke-hekkende hunner som kommer til Lofoten . Laksand i så store antall er av nyere dato , jeg tror det er fra om lag 1995 jeg kan si at den kom i store antall.

Terner: Det har vært mye negativ fokus på dårlige år for terner. Derfor var det svært gledelig med et kjempetilslag denne sommeren i store deler av Svellingsflaket. Jeg greide ikke å artsbestemme alle fuglene jeg så, derfor har jeg benyttet både rødnebbterne, makrellterne og terne. For det meste var det rødnebbterne, men også en god del par makrellterne ble registrert. Det så ut til at de hekket med stor variasjon , det ble sett både unger,egg og flygedyktige unger samme sted samme dag. Regner med at om lag 250 par terner hadde tilhold denne sommeren og det må være lenge siden sist og siden de har fått fra mange unger.

Spurvefugl: Skjærpiplerke var registrert over nesten hele området, sammen med kråke. Ravn fant jeg tre par av . De andre artene er heipiplerke,steinskvett, sivspurv, løvsanger, gråsisik og noen troster av rødvinge og gråtrost. De siste artene er knyttet opp til øyer med litt løvskog og annen vegetasjon. Den store forskjellen fra i 1985 er at stæren er nå borte. Den gang var det bra med stær spesielt i sørndt Risvær og Steinsøyvær.

Svolvær 01.10-14

Frantz Sortland